תלמוד בבלי · אחרונים · בניהו

בניהו על חגיגה

רבי יוסף חיים מבגדאד

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בניהו על חגיגה

רבי יוסף חיים מבגדאד

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בניהו-על-חגיגה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ג. 4
דף ד. 4
דף ד: 5
דף ה. 5
דף ה: 7
דף ו. 9
דף ט. 9
דף יב. 11
דף יג. 11
דף יג: 12
דף יד. 12
דף יד: 14
דף טז. 15
דף טז: 16
דף כז. 17

דף ג.

אֱלֹקֵי אַבְרָהָם שֶׁהָיָה תְּחִלָּה לַגֵּרִים. נראה לי בס"ד רמזו רז"ל לפי דרכם דקודם אותיות **גרים** יש אותיות **קבל ט**' וידוע דאמרו רז"ל ט' רמז לתורה שנקראת טוב ואברהם אבינו ע"ה קודם שגייר הגרים קבל תורה מהקדוש ברוך הוא כמו שנאמר (בראשית כו, ה) 'עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרֹתָי' לכן קודם אותיות גרים יש קבל ט'.
או יובן בס"ד קודם אותיות **גרים** יש אותיות **קלט ב**' דאמרו רז"ל בית ברכה וידוע דהברכה היא מצד החסד ותתייחס לאברהם ולכן אמר לו 'וְיִתֶּן לְךָ אֶת בִּרְכַּת אַבְרָהָם' (בראשית כח, ד) שהוא היה אחוז בחסד ולכן קלט ב' היא הברכה.

דף ד.

דְּאָזִיל שְׁמוּאֵל וְאַיְתִי לְמֹשֶׁה בַּהֲדֵיהּ. אָמַר דִּילְמָא חַס־וְשָׁלוֹם לְדִינָא קָא מִתְבָּעִינָא. נראה לי בס"ד הענין כך כי חלקים מנפש של שמואל הנביא ע"ה החונים תמיד על הקבר עד תחיית המתים אזלו להר העברים למקום קבורת משה רבינו ע"ה והביאו חלק מחלקי נפשו של משה רבינו ע"ה השוכנת שם על קברו שרצה שיתחבר עם חלק ממשה רבינו ע"ה כדי שאם יהיה נידון עתה בדין זה של ענין מחיית עמלק אשר מוכן לידון בו שאול המלך ע"ה באותו היום שאז משה רבינו ע"ה שכתב ענין זה של מחיית עמלק הנוגע לשמואל בפסוק אוֹ מִי יִחְיֶה מִשֶּׁמוֹ אֵל (במדבר כד, כג) שרמוז כאן מה שמוטל על שמואל לעשות בענין זה של מחיית עמלק ואגב כמו שאמר רבינו האר"י ז"ל כאשר כתבתי בסה"ק **בֶּן יְהוֹיָדָע** דעתה משה רבינו ע"ה יעיד עליו שקיים מה שמוטל עליו לעשות בדבר זה וכבר יצא ידי חובתו בצווי זה שצוה את שאול המלך ע"ה לעשות שלא היה צריך שילך הוא גם כן עמו למלחמה וכמפורש בדברי רבינו האר"י ז"ל.
וזהו שאמר **דְּלֵיכָּא מִלְּתָא** המוטלת עלי בענין זה של מחיית עמלק ואגב **דְּכְתִיבָה בְּאוֹרַיְתָא** בפסוק 'אוֹ מִי יִחְיֶה מִשֶּׁמוֹ אֵל' **שֶׁלָּא קַיְּמַתֵּיהּ** אלא כבר קיימתי מה שמוטל עלי בענין זה שמוכן שאול להיות נידון בעבורו ביום זה.
ולפי דברינו ופרושינו בס"ד מובן כי שמואל הנביא ע"ה לאו על דין וחשבון של מעשיו קאמר '**דִּילְמָא מִתְבָּעִינָא לְדִינָא**' אלא קאי על דין זה של מחיית עמלק ואגב דנידון עליו שאול בו ביום כי בעת שהעלה אותו שאול בו ביום על ידי בעלת אוב ידע שבו ביום יהיה נידון שאול על הדבר הזה לקבל ענשו ולכן חשש על עצמו שמא גם הוא יהיה נידון בענין זה של מלחמת עמלק מטעם שכתבתי בסה"ק בֶּן יְהוֹיָדָע מדברי רבינו האר"י ז"ל שביאר בסוד הכתוב 'אוֹ מִי יִחְיֶה מִשֶּׁמוֹ אֵל' מה שצריך להיות על ידי שמואל המלך

ע"ה לעשותו בדבר זה.
או יובן בס"ד הכונה באומרו **דְּלֵיכָּא מִלְּתָא דְּכָתַבְתָּ בְּאוֹרַיְתָא שֶׁלָּא קַיְּמָתֵיהּ** היינו רוצה לומר אל תקפיד עלי על אשר הטרחתיך לקום ממקומך להתחבר עמי היום הזה כי אתה נחשב אבי ואני בנך מאחר שקיימתי כל מה שכתבת בתורה והתלמיד נחשב בן לרבו וראוי לאב להטפל בצרכי בנו.

דף ד:

כִּי הָא דְּרַב בֵּיבִי בַּר אַבַּיֵי, הֲוָה שְׁכִיחַ גַּבֵּיהּ מַלְאַךְ־הַמָּוֶת. אָמַר לֵיהּ לִשְׁלוּחֵיהּ: זִיל אַיְתִי לִי מִרְיָם מְגַדְּלָא שַׂעַר נַשְׁיָא. נראה הכונה הוה שכיח גביה במראה החלום שהיה דרכו לראותו תמיד בחלום חזיון לילה וכל דברים אלו דאמר לו לשלוחיה זִיל אַיְתִי לִי מִרְיָם מְגַדְּלָא שַׂעַר נַשְׁיָא וכו' ומה שדבר עמו רב ביבי ומה שהשיב לו מלאך־המות הכל היה במראה החלום וכבר פרשו הגאונים במאמרי רבה בר בר חנה (בבא בתרא עג:) דאמר לדידי חזי לי כך וכך, כל זה היה במראה החלום. על כן גם כאן יש לפרשו כך ואפילו אם נאמר 'הֲוָה שְׁכִיחַ גַּבֵּיהּ' בהקיץ שהיה נגלה לו בהקיץ מכל מקום דברים אלו שאמר לשלוחו והשיב לו כך וכך עד סוף המאמר הכל היה במראה החלום.
אַיְתִי לֵיהּ מִרְיָם מְגַדְּלָא דַּרְדְּקֵי. נראה כי מלאך־המות לא אמר לו בפירוש מְגַדְּלָא שַׂעַר נַשְׁיָא, אלא אמר לו אַיְתִי לֵיהּ מִרְיָם מְגַדְּלָא, וכונתו היתה על מגדלא שער נשייא והוא חשב מְגַדְּלָא דַּרְדְּקֵי.

דף ה.

עֶבֶד שֶׁרַבּוֹ מְסִיתִין אוֹתוֹ עָלָיו וְנֶסֶת תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ. הנה בודאי לא שייך הסתה חס ושלום לגבי קודשא ברוך הוא ומה שנאמר לשון וַתְּסִיתֵנִי בּוֹ לְבַלְּעוֹ חִנָּם (איוב ב, ג) הוא להטעות השטן כדי שיתעסק באיוב ולא יקטרג על ישראל באותו היום שנעשה בו קריעת ים סוף שנצולו בו ישראל וטבעו מצרים וכמו שאמר רבינו ז"ל בשער הפסוקים על פסוק יְמִינְךָ ה' תִּרְעַץ אוֹיֵב (שמות טו, ו) והיינו **תרעץ** בהפוך אתוון **צרעת**, **אויב** - **איוב**, ואם לא היה אומר לו וַתְּסִיתֵנִי בּוֹ' לא היה השטן מתגרה באיוב.
ובודאי הקדוש ברוך הוא דבר אמת בזה שאמר 'וַתְּסִיתֵנִי' והיינו שדבר כן לפי דעתו של שטן שהיה חושב שהוא יכול להסיתו חס ושלום ואם לא היה אומר לו כן לא היה מתגרה בו לקטרגו עוד הפעם מאחר שראה שבקטרוג הראשון אשר הזיקו בממונו לא הועיל כלום אלא אדרבה הצדיק עליו את הדין והודה לשמו יתברך וקבל היסורין ברצון, אך

אחר שאמר לו 'וַתְּסִיתֵנִי' נתגבר בדעתו לחזור עליו ובקש מהקדוש ברוך הוא שיתן לו רשות לשלוט בגופו דחשב שבזה יוכל לו ונתן לו רשות כדי שיתעסק בו, ומה דבני ובני נקרע הים ויצאו ישראל בשלום ואז אחר כך כשנודע הדבר לשטן שהוא על ידי עסקו באיוב אבד מידו קטרוג זה שהיה לו לקטרג על ישראל בקריעת ים סוף היה קשה עליו הדבר הזה למאד מאד.

ואם תאמר אם כן למה הוה רבי יוחנן בכי בהאי קרא ואומר עבד שרבו מסיתין אותו עליו ונסת תקנה יש לו, מאחר דליכא בהאי מלתא דהסתה כלל? נראה לי בס"ד בכי על הנראה מן פשוטו של המקרא שהוא ניסת חס ושלום עתה יתרשלו בעלי תשובה כי יאמרו: מי יוכל לעמוד נגד השטן מאחר שהוא יש לו שליטה כל כך שיוכל להסית חס ושלום! כי לא יבינו הענין כמו שכתבנו אלא יחשבו שיוכל להסית כלפי מעלה ולבלע חנם ועל דא קא בכי.

והנה בבכייתו ודאי מפרש דבריו שבוכה על טעות בני אדם שטועין בדבר זה להבינו כפשוטו ואם כן ממילא השומעין יבינו האמת דאין כונת הכתוב כפי הנראה לאדם על פי פשוטו ודבר חכמה היה עושה בבכייתו זאת בעבור ענין זה לעורר לב השומעין והרואין.

וְאִם בְּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין, בְּמַאן יַאֲמִין. הקשה הרי"ף ז"ל מעיקרא מאי סבר דבכי בהאי קרא ואיך נחה דעתו בהאי עובדא דחזה דעדיין יש לומר אִם בְּקְדוֹשָׁיו לֹא יַאֲמִין, בְּמַאן יַאֲמִין?

ונראה לי בס"ד מעיקרא היה מפרש דקאי על יתרון טובה של עושר או גדולה לא יאמין ליתן להם פן יהיה עשרם או גדולתם סיבה לקלקולם ולהכי קשיא ליה 'בְּמַאן יַאֲמִין?' אך אחר שראה אותה מעשה נרגש לפרש הכתוב ההוא דקאי על מלחמת השטן והיצר הרע שבאים ללחום בכל תוקף עם האדם כענין יוסף המלך ע"ה עם אשת פוטיפר וכענין רבי עקיבה ורבי מאיר דאדמי להו שטן בדמות אשה יפה מאד (קידושין פא.), ועל זה אמר לֹא יַאֲמִין למסרם ביד השטן ויצר הרע להלחם עמו במקום סכנה אלא או ימיתם קודם שיערוך השטן מלחמה עמהם במקום סכנה וכדמשמע מאותה מעשה של התאנה או ישארו בחיים ויכריז הזהרו בחכם פלוני ובתורתו ואז נבדל מהם השטן בעל כרחו קודם שנתקרבו ובאו אצל הזונה וכדהוה ברבי עקיבה ורבי מאיר ע"ה.

כְּלוּם תַּקְנָה יֵשׁ לוֹ. נראה לי בס"ד בזכות התורה שהיא משולשת וניתנה מימין שהוא סוד שם אֵ־ל במלואו שעולה קפ"ה [אל־ף למ־ד = 185] זוכים להשפעת ג' פעמים אֵ־ל במילואם שהם ג' פעמים קפ"ה כמנין תקנ"ה [185×3=555] וכן בזכות ג' מצות עשה שהם מצות

חוקים ומשפטים שהם מצד החסדים שהוא סוד שם אֵ־ל גם כן יזכו לשלשה שמות אֵ־ל במלואם שעולים מספר תקנ"ה, לכך דקדק לומר כְּלוּם תַּקָּנָה יֵשׁ לוֹ.

הָא בְּבָתֵּי גַּוָּאֵי הָא בְּבָתֵּי בְּרָאֵי. וּבְבָתֵּי בְּרָאֵי לֵיכָּא עַצְבוּת. בסה"ק **בֵּן יְהוֹיָדָע** פרשתי בס"ד ענין בתי בראי ובתי גוואי לפי גרסה של רוב ספרים דגריס וּבְבָתֵּי גַּוָּאֵי לָא וְהָא כְּתִיב וכו' וכתבתי לפי גרסא דידן דנקיט רש"י יש לפרש בָּתֵּי בְּרָאֵי וּבָתֵּי גַּוָּאֵי בענין אחר ולא פרשתי מה הוא וכאן אפרש בס"ד דבתי בראי הם עולמות שכנגד אותיות הפשוט של שם הוי־ה ובתי גוואי הם עולמות שכנגד המלוי דשם הוי־ה כי עולמות שכנגד הפשוט הם מעולים יותר וגם הם חסדים דאין שם תגבורת הדינין ועולמות שכנגד המלוי הם תחתונים והם בחינת גבורות ששם יש תגבורת הדינין.

ומקשי וּבְבָתֵּי בְּרָאֵי לֵיכָּא עַצְבוּת וְהָא כְּתִיב: (ישעיהו כב, יב) וַיִּקְרָא אֲדֹנָי־ אֱלֹקִים צְבָקוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד וּלְקָרְחָה וְלַחֲגֹר שָׂק? וידוע כל היכא דכתיב 'אדני הוי־ה' קרינן 'אדני אלקים' וכתבו המקובלים ז"ל ששם אדנ־י אנו קורין כנגד עיקר השם ושם אלקים אנו קורין כנגד המלוי של השם יען כי שם אלקים עולה מספר פ"ו כמנין אותיות מלוי שהם מספר פ"ו, ולכן מקשי כיון דקרינן 'אדנ־י אלהים' באומרו לִבְכִי וּלְמִסְפֵּד נמצא ענין הבכי שהוא המיתוק ישנו בין בעולמות שהם כנגד אותיות הפשוט של השם בין בעולמות שהם כנגד המלוי של השם.

ומשני שַׁאנִי חֻרְבַּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דהיה חרבנו קשה שנעשה בו שינוי דַּאֲפִלּוּ מַלְאֲכֵי שָׁלוֹם מַר יִבְכְּיוּן, ולכן גם בענין זה נעשה שינוי בעונותינו הרבים שנעשה תגבורת דין גם באותם עולמות שכנגד הפשוט והוצרכו למיתוק על ידי הבכיה. ונראה לי בס"ד 'בכיה' בהפוך אתוון 'כביה' כי בבכיה נעשה כביה לאש הדינין וכבייתם הוא מתוכם.

מִפְּנֵי גַּאֲוָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּטְלָה מֵהֶם וְנִתְּנָה לְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. נראה לי בס"ד ד' עולמות הם שהמה אבי"ע [אצילות, בריאה, יצירה, עשיה] ובאצילות לא יש רע ובבי"ע [בריאה, יצירה, עשיה] יש בהדרגות דהיינו בריאה רובה טוב וביצירה חצי וחצי ובעשיה רובה רע. וידוע בכל עולם יש בחינת הוי־ה ובבי"ע יש ג' פעמים ו־ה שהם סוד שבעה ספירות הבנין המשפיעים, ולזה אמר מִפְּנֵי גַּוָּה (ירמיהו יג, יז) רוצה לומר ג' ו־ה וזהו מלכות שמים רוצה לומר בחיה מלכות ובחיה שמים שהם סוד תו"מ [תפארת ומלכות].

דף ה:

תְּזוּכוּ וּתְקַבְּלוּ פְּנֵי שְׁכִינָה (**בעין יעקב**). נראה לי בס"ד אותיות ראה במלוי כזה רי־**ש** אל־**ף** ה־**ה** סוף המלוי 'שפה' כמנין שכינה [385] ונשאר אותיות לי, כלומר 'לי שכינה' רמז

שאם ראה פני תלמידי חכמים זוכה לראות פני שכינה.

ובני ידידי כבוד הרב יעקב נר"ו פירש פני שכינה רוצה לומר פנימיות השכינה רוצה לומר שהוא סוד אספקלריא המאירה עד כאן דבריו נר"ו.

אִכּוּ הַשְׁתָּא מְנַעְתָּנִי מֵהַאי בְּרָכְתָא. יש לדקדק תיבת 'מֵהַאי' נראה לשון יתר? ונראה לי בס"ד שאותו תלמידי חכמים נתחכם לברכם באופן שלא ירגישו החיצונים בה כי לא אמרה בלשון תפלה שאמר 'יהי רצון שתזכו ותקבלו פני שכינה' אלא אמרה דרך סיפור דברים בעלמא ולא הרגישו בה החיצונים והמקטרגים ועל כן מובטחים בקיומה יותר וכמו שכתבתי בס"ד בסה"ק בֶּן אִישׁ חַי פרשת ויחי בברכה שבירך את מנשה ואפרים עיין שם. ולכן ערבה לרבינו הקדוש ברכה זו יותר מפני שעשה לה הברחה מן החיצונים ולכך דקדק לומר מֵהַאי בְּרָכְתָא, האי דייקא שנעשה לה הברחה ולכן אמר לו רבי חייא לאותו חכם 'מִמַּאן שְׁמִיעַ לָךְ?' רוצה לומר ממאן שמיע לך לשון שתפסת שיש בו לברכה הברחה מן החיצונים והשיב 'מִפְּרָקֵיהּ דְּרַבִּי יַעֲקֹב שְׁמִיעַ לִי' ובזה נתרצה הקושיא שהקשה בפתח עינים ודוק.

נָפַק רַבִּי יוֹחָנָן לְבֵי מִדְרָשָׁא וְדָרַשׁ. יש לדקדק אומרו 'לְבֵי מִדְרָשָׁא' לשון יתר הוא וסגי לומר 'נָפַק רַבִּי יוֹחָנָן וְדָרַשׁ' כאשר נמצא כזאת בתלמודא טובא נפק רבי פלוני ודרש ולא אמרו לבי מדרשא!

ונראה לי בס"ד דאיתא בגמרא (מנחות צט:) רבי שמעון אומר אפילו קרא קריאת שמע שחרית וערבית קיים מה שאמר וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה (יהושע א, ח) ואמרו בגמרא שאסור לומר דבר זה בפני עם הארץ כדי שלא יתרשל ויסמוך דאינו יודע שהוא מדבר באנוס דוקא! וכן פירש בתלמודא שלח אמר רבי יוחנן דבר זה בציבור שמצוי בהם עמי הארץ הרבה אלא נזהר שלא לדרוש דבר זה אלא רק בבי מדרשא ששם לא נמצאים עמי הארץ אלא רק חכמים שדרכם לעסוק בתורה ימים ולילות והם יודעים דזה אינו אלא באונס.

ועוד נראה לי בס"ד דרבי יוחנן היה יושב ושונה הלכות בבית המדרש ונודע לו באותה שעה שהיו קורין החכמים לרב אידי בר בי רב דחד יומא כי יתכן שקראו אותו לפניו כן ונודע לו אותה שעה תרעומת זו של רב אידי דחלש דעתיה וקרא אנפשיה פסוק שְׂחֹק לְרַעֲהוּ אֶהְיֶה (איוב יב, ד), ואמר לו רבי יוחנן: בְּמָטוּ מִינָךְ לָא תַּעֲנִישׁ רַבָּנָן, אך הוא לא דרש זו הדרשה של פסוק (ישעיהו נח, ב) וְאוֹתִי יוֹם יוֹם יִדְרֹשׁוּן באותה הרגע, אלא יצא מלימוד ההלכות שהיה שונה ונכנס בלימוד הדרשות ואז מדרשה לדרשה אמר דרשה זו של פסוק זה כדי שלא יחשוב רב אדי שדרש דרשה זו כדי להפיס דעתו ואין זו דרשה

גמורה. לזה אמר נָפַק רַבִּי יוֹחָנָן מלימוד ההלכות לְבֵי מִדְרָשָׁא כלומר יצא מלימודו ללימוד הדרשא ואז מדרשה לדרשה הגיע לפסוק זה לדרוש בו.

דף ו.

אוֹ דִילְמָא אִידִי וְאִידִי פָּרִים הֲווּ? לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ. קשא למאי נפקא מינה? מה דהוה הוה! ובסה"ק בֶּן יְהוֹיָדָע בס"ד עשיתי אופן נפקותא בזה.

ועוד נראה לי בס"ד דנפקא מינה למי שכתב בשטר אני חייב מאה זהובים ליוסף בן שמעון ולראובן בן יעקב וליצחק בן אברהם הבבליים ויש שני יוסף בן שמעון בעיר אחד ירושלמי ואחד בבלי ויש להסתפק אם תיבת הבבלים קאי רק על ראובן ועל יצחק דוקא ואותו יוסף בן שמעון שחייב לו הוא הירושלמי ואינו הבבלי או דלמא קאי תיבת הבבליים על שלשתם ונמצא דקאי על יוסף בן שמעון הבבלי.

דף ט.

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר. אֵין קוֹרִין 'מְעָוֹת' אֶלָּא לְמִי שֶׁהָיָה מְתֻקָּן מִתְּחִלָּתוֹ וְנִתְעַוֵּת וְאֵי־זֶה? זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַפּוֹרֵשׁ מִן הַתּוֹרָה. יש להבין מה טעם יש בדבר דאם היה בעל תורה ופירש דקשה לחזור?

ונראה לי בס"ד על פי ששמעתי שאמר הנסיך להגאון מהר"י ז"ל איך אתם יש לכם דינים שאין מתיישבים על פי השכל ואין להם טעם? ויאמר איך הוא? ויאמר לו: אצלכם תולע שפירש מן הפרי יש לו דין שרץ השורץ על הארץ דחייבים עליו כמה מלקיות ואם לא פירש מן הפרי חשוב כפרי ואינו אסור ואיך השכל יסבול דבר זה, דמה נשתנה גוף התולע ברגע זה שפירש? ויקח הגאון מעל השלחן כף ריקן ויאמר לנסיך שירוק בתוכו וירק ותכף ומיד אמר לו שיחזיר הרוק לתוך פיו וימאן הנסיך ויאמר מאוס זה עלי! ויאמר הגאון למה נמאס והלא ברגע זה היה תוך פיך ומה נשתנה בהיותו בתוך הכף? ויאמר הנסיך שהיה בתוך פי כיון שפירש נמאס עלי להחזירו! ויאמר הגאון כן הוא הדבר הזה שדברת עליו, שזה התולע בעודו בתוך הפרי כיון שלא פירש אדם בולעו ואינו נמאס בו אך כיון שפירש אפילו ברגע אחד נמאס ולכן אסור עד כאן.

וכן הדבר כאן אצל תלמיד חכם שפירש מן התורה בשאט הנפש בלי שום אונס שחמדת התורה משכנה בלב והוא כלי שלה ואם פירש ברצונו בלא אונס נבדלה ופירשה חמדת התורה מלבו ונמצא נמאסה חמדתה אצלו, ואחר שפרשה החמדה מלבו קשה לחזור לשכון בלבו כמו הרוק דאחר שפירש מן הפה קשה לאדם להחזירו לתוך פיו! אבל אם

פירש מן התורה מחמת אונס הנה חמדתה עודנה דבוקה ונאחזת בלבו והרי זה כמו הרוק אף על פי שנעקר ונתמלא פיו רוק הרי זה בולעו ואינו נמאס אצלו כיון דעודנו בפיו לכן לזה שפרש מאונס יש לו תקנה לחזור לה אבל פירש בלא אונס אין לו תקנה דדמי לרוק שיצא מן הפה דנמאס אצל האדם ואינו מחזירו לפיו!

גּוֹנֵב אָדָם אוֹ גּוֹזֵל אֶפְשָׁר שֶׁיַּחֲזִיר גְּנֵבָתוֹ וּגְזֵלָתוֹ וְיִתַּקֵּן. אֲבָל הַבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ וַאֲסָרָהּ עַל בַּעְלָהּ נִטְרָד מִן הָעוֹלָם וְהָלַךְ לוֹ. קשא אמאי לא פירש לה בשפך דם חבירו שאי אפשר לתקן להחזיר לו נפשו ולהחיותו כמו שמתקן בגניבה וגזלה?

ונראה לי בס"ד דרצה למנקט דברים שיש בהם הנאה ממשית להחוטא כמו גניבה וגזלה וביאה על אשת איש שנהנה מגוף העבירה אבל שפך דם אם כדי ליטול ממונו לא נהנה מגוף העבירה כי אם הנאה חצונית אבל מגוף שפיכות הדם לא נהנה. ואף על פי שיזדמן שיהנה מגוף שפיכות דמים לשכך חמתו, אין שכוך חמתו נחשב הנאה מעשית ולהכי לא נקיט לה.

ועוד נראה לי בס"ד מנהגו של עולם אם שמעון עשה רעה לראובן אין ראובן נח מרגזו ומקצפו אלא אם כן יעשה לשמעון רעה כמו הרעה שעשה לו ואם לא יעשה כאשר עשה לו אף על פי שמזיק לו כפליים על שיעור רעתו ונזקו לא ימצא לו מנוח בזה וכאשר פירש מורנו הרב רבי חיים ויטאל ז"ל בעץ החיים בפסוק וַיִּתְעַצְּבוּ הָאֲנָשִׁים וַיִּחַר לָהֶם מְאֹד כִּי נְבָלָה עָשָׂה בְיִשְׂרָאֵל לִשְׁכַּב אֶת בַּת יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יֵעָשֶׂה (בראשית לד, ז), כלומר מה שחרה להם מאד מפני שזה עשה רעה של נבלה 'וְכֵן לֹא יֵעָשֶׂה' פירוש אי אפשר להם לעשות לו רעה כמו רעתו ממש דאפילו אם יקחו נפשו לא יניח רגזם כיון דלא עשו לו רע דומה לרע שעשה ממש! עיין שם.

וכן הענין כאן אם גנב מנה מחבירו אפשר לתקן ולמצא לו מנוח שינוח רגזו שהוא יקח מנה כפולה מחברו ונמצא זה נעשה לו כמו רעה שעשה לחבירו שהוא חיסר מנה מחבירו הנה בעתה נחסר מנה ממנו יען כי הוא משלם כפליים וכן מי ששפך דם חבירו תבא עליו הרעה כמו שעשה לחבירו שיהרג על זה ובזמן שאין בית המקדש קיים יפול בחרב של לסטים ונמצא כל אלו נתקנו מן החטא שלהם מאחר שהנזק נשתככה רעתו ברעה שנעשית למזיק ואז ממילא נעשה כפרה שלימה למזיק ונתקן בכך. מה שאין כן הבא על אשת איש אף על פי שנחנק על זה עם כל זה לא נעשה לו רעה כרעתו ממש וגם עון שהזיק לבעלה שאסרה עליו לא נתקן בחנק שעשו לו ועדיין חמת בעלה במקומה עומדת דאי אפשר לבעל האשה שישכב עם אשת הנואף כדי שיקבל הנואף רעה כרעתו ממש ולכן אמר על זה מְעָוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן (קהלת א, טו).

דף יב.

וַעֲלַיִּת טְלָלִים רָעִים וַעֲלַיִּת אֲגָלִים. הנה אגלים המה טללים דכתיב באיוב מִי הוֹלִיד אֶגְלֵי טָל (איוב לח, כח) שהם טיפות של טל שיורדין טיפות קטנות עגולות ולכן נקראים אגלי שצורתו ותמונתו עגול כמו הגלגל וגם נקרא אגלי לשון גילה כמו שנאמר רז"ל הטל הכל שמחין בו מפני שיורד בנחת ואינו מצער עוברי דרכים כמטר שיורד בזעף ומצער עוברי דרך, נמצא טללים רעים מורים על הפרענות אבל עליית אגלים הוא טל טובה וברכה. ונקיט בברד ושלג אוצרות (ירמיהו נ, כה) שהם ממשים יותר וכל דבר ממשי דרכו לעשות ממנו אוצר ובטללים נקיט 'עליות' כי האוצר תחתון והעליה היא על גביו כן הטל עולה במעלה על הברד והשלג בתועלת שלו ובסופה וסערה נקיט 'חדרים' בהפוך אתוון 'חרדים' שמהם יהיה חרדה לבריות.

דף יג.

בְּמַה שֶּׁהָרְשֵׁיתָ הִתְבּוֹנֵן אֵין לְךָ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת. קשא כיון דאמר בְּמֻפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ, וּבַמְכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר, למה הוצרך לכפול דבריו שאמר עוד 'בְּמַה שֶּׁהָרְשֵׁיתָ הִתְבּוֹנֵן' כי זה נודע מן במופלא וכו'?

ונראה לי בס"ד דידוע חלק לימוד הסוד נקרא בשם חכמה כי הוא סוד יו"ד דשמא קדישא שהיא חכמה וכמו שאמר רבינו האר"י ז"ל, וידוע מה שאמר בתיקונים ד'**חכמה**' סוד '**כח מה**' וידוע כל דבר שהאדם מסתכל ומתבונן בו במחשבה בלבד ואינו רשאי להוציאו לפועל בדיבור בפיו נקרא בשם 'כח' אבל דבר שהאדם שואל ומשיב בו בפה נקרא 'מה' כי מלת מה היא ענין שאלה ששואל מה זה ומה היה ומה יהיה. ולכן חלק הסוד נקרא בשם חכמה שהוא 'כח מה' כי בסודות יש עניינים שאינו רשאי לשאל בהם ולדבר בהם בפיו אלא יתבונן בהם במחשבתו דוקא שזה נקרא בשם 'כח' ויש סודות שהאדם מוציא אותם בפיו ושואל וחוקר ודורש בהם שזה נקרא בשם 'מה' שעניינו הוא שאלה מה זה ומה היה ומה יהיה,

וזהו שאמר בְּמֻפְלָא מִמְּךָ אַל תִּדְרֹשׁ וּבַמְכֻסֶּה מִמְּךָ אַל תַּחְקֹר, וזה קאי על דברים של הסוד שאין האדם רשאי לדבר בהם דבר אלא רק יתבונן בהם במחשבה הנקראת 'כח' ועוד נמי בְּמַה שֶּׁהָרְשֵׁיתָ הִתְבּוֹנֵן, כלומר בחלק הסוד הנקרא 'מה' שנתנו לך רשות לשאול בו מה זה ומה היה ומה יהיה התבונן להבין בו ולידע אותו.

רַשָּׁע בֶּן רַשָּׁע בֶּן בְּנוֹ שֶׁל נִמְרוֹד הָרַשָּׁע. נראה לי על פי הידוע דגלגול שני נקרא בן לגלגול שקדם אליו והקודם נקרא אב לגלגול הבא אחריו וכמו שאמר רבינו האר"י ז"ל על פסוק

פֹּקֵד עֲוֹן אָבֹת עַל בָּנִים (שמות כ, ד).ולכן אמרה עליו **רָשָׁע בֶּן רָשָׁע** רוצה לומר בן לאותו גלגול שהיה רשע ופרשה דבריה גלגול מי היה ואמרה **בֶּן בְּנוֹ שֶׁל נִמְרוֹד הָרָשָׁע** כלומר בן לגלגול של נמרוד.

שֶׁהִמְרִיד אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ עָלָיו בְּמַלְכוּתוֹ. תיבת **עָלָיו** לשון נקיה! ונראה לי בס"ד נרמז במאמר הזה ענין אחד כי כל מרד מכונה בשם מקל כמו שנאמר עַמִּי בְּעֵצוֹ יִשְׁאָל וּמַקְלוֹ יַגִּיד לוֹ (הושע ד, יב), ושלשה מיני מרדים הן שהם מרד מצד המחשבה ומרד מצד הדבור ומרד מצד המעשה. וקודם אותיות '**נמרד**' בלא וא"ו יש אותיות **ג' מקל**, ולזה אמר שֶׁהִמְרִיד אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ 'עָלָיו' דייקא רוצה לומר בשלשה מיני מרד שהם ג' מקל הרמוזים באותיות שהם עליו, כלומר על אותיות שמו.

דף יג:

"**אַשִּׁירָה לַה' כִּי גָאֹה גָּאָה" שִׁירוּ לְמִי שֶׁמִּתְגָּאֶה עַל הַגֵּאִים**. קשא מה חידוש זה דקא משמע לן שהוא יתברך מתגאה על כל הגאים האלה שהם אדם אריה שור נשר שהם בריות תחתונים מאחר כי הוא יתברך מתגאה על כל המלאכים וצבא השמים שהם עליונים וחזקים ותקיפים? גם קשא מה שייכות יש לדבר זה עם השיר?

ונראה לי בס"ד מה שעשה השם יתברך דמות ארבעה בריות אלו שהם תחתונים בארץ תחת כסא כבודו למעלה היינו להורות שהוא משגיח בתחתונים השפלים שהם שוכני ארץ ונודע מזה שמלא כל הארץ כבודו ובזה ממילא יצא היתר לאדם שיאמר שיר לכבודו יתברך, כי בלאו הכי היה נראה לאסור משום סיימתנהו לשבחיה דמרך בשיר זה?! אך כיון דלמדנו מזה שהוא משגיח בתחתונים ומלא כל הארץ כבודו נמצא אומרים שבחו בשיר לפניו וכל דהוי לפניו חשיב מקצת כי כלל גדול איכא בעלמא אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו (עירובין יח:), ולזה אמר שירו בשבח ותהלה למי שמתגאה על כל הגאים שהם ארבע בריות אלה שהניח דמותם בכסא הכבוד אף על פי שהם תחתונים שוכני ארץ והיינו משום להורות על השגחתו בתחתונים ומלא כל הארץ כבודו.

דף יד.

תָּא אֵימָא לָךְ מִלְּתָא מֵהַנֵּי מִילֵי מַעַלְיוּתָא דַּהֲוָה אָמַר אֲבוּהּ. נראה לי בס"ד קרי להו מילי דמעליותא מפני שיודע שיש בהם סוד עמוק.

וּפְלִיגָא דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן. כָּל דִּבּוּר וְדִבּוּר שֶׁיּוֹצֵא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִבְרָא מִמֶּנּוּ מַלְאָךְ אֶחָד. קשא מנא ליה דפליגא, דילמא גם רב יהודה מודה בהא דנבראים מלאכים מדבורו יתברך אך סבירא ליה שגם מנהר דינור נבראים מלאכים וקרא דחדשים לבקרים קאי על זה?

ונראה לי בס"ד משום דאמר לעיל על נהר דינור מהיכא נפיק ואמר רבי ירמיה אמר רב מזיעתן של חיות ולכן אמר פליגא הא דרבי שמואל בר נחמני דאיך משוה נהר דינור שהוא מזיעה של חיות עם דבור היוצא מפיו יתברך לומר שנבראים מלאכים גם מזיעת החיות ואומרות שירה.

אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לְדָוִד דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. נראה הכונה דאיתא בפרקי היכלות של רבי ישמעאל (פרקי היכלות רבתי פרק ו) שאמר רבי ישמעאל למטטרו"ן שר הפנים: הראני כבודו של דוד! אמר לו המתן שלשה שעות עד שיבא לכאן ותראהו בגדולתו. תפשו והשיבו. אמר לו מה אתה רואה? אמר לו רואה אני שבעה ברקים שהן רצין כאחד. אמר לו כבוש עיניך בני שלא תזדעזע, הללו הם יוצאין לקראת דוד מלך ישראל!

מיד רגשו כל האופנים ושרפים וחיות הקדש [וגלגלי המרכבה ואוצרות שלג ואוצרות ברד וענני כבוד וכוכבים ומזלות] ומלאכי השרת ולוהטי זבול ואומרים לַמְנַצֵּחַ מִזְמוֹר לְדָוִד הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֵ־ל וכו' (תהלים יט, א)! [ושמע קול רעש גדול הבא מעדן ואומר הֵי' יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעֶד!] והנה דוד מלך ישראל בא בראש וראיתי כל מלכי בית דוד באין אחריו וכל אחד ואחד כתרו בראשו וכתרו של דוד מובהק ומשונה מכל הכתרים וזיוו הולך מסוף העולם ועד סופו, ועלה דוד וישב על כסא של אש, וכל מלכי בית דוד יושבים לפניו ומלכי ישראל עומדים מאחוריו. מיד עמד דוד ואמר שירות ותשבחות שלא שמעהתן אזן מעולם! וכו' [וכיון שפתח דוד בשירות ותשבחות פתח מטטרו"ן וכל פמליא של מעלה ואומרים קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ (ישעיה ו, ג)! וחיות משבחות ואומרות בָּרוּךְ כְּבוֹד הֵי' מִמְּקוֹמוֹ (יחזקאל ג, יב)! ורקיעים אומרים יִמְלֹךְ הֵי' לְעֹלָם וָעֶד (שמות טו, יח)! והארץ אומרת הֵי' מֶלֶךְ! הֵי' מָלָךְ! הֵי' יִמְלוֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד! וכל מלכי בית דוד אומרים וְהָיָה הֵי' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה הֵי' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד (זכריה יד, ט)].

עיין שם

נמצא לכלם אין שום כסא כי מלכי בית דוד יושבים ומלכי ישראל עומדים ורק יש כסא אחד לדוד המלך ע"ה ועל זה הכסא אמר הכתוב וְכִסְאוֹ כַּשֶּׁמֶשׁ נֶגְדִּי (תהלים פט, לז) וכן הוא אומר לְמַרְכֶּבָה הַמִּשְׁרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין קֵץ עַל כִּסֵּא דָוִד וְעַל מַמְלַכְתּוֹ (ישעיה ט, ו) ועל זה הכסא קאמר רבי עקיבא 'אֶחָד לְדָוִד'.

ואמר לו רבי יוסי הגלילי עַד מָתַי אַתָּה עוֹשֶׂה שְׂכִינָה חֹל? כי הכסא הנזכר בפרקי היכלות

אין עמו כסא לאור השכינה וכאן אחר שפרשת 'אֶחָד לוֹ' דקאי על כסא שכינה איך אתה אומר שיש עמו כסא אֶחָד לְדָוִד? אלא יש לומר האי שתי כסאות הם אֶחָד לְדִין וְאֶחָד לִצְדָקָה ושניהם של שכינה. אמנם רבי אלעזר בן עזריה לא ניחא ליה בכל זה אלא פירש אֶחָד לַכִּסֵּא וְאֶחָד לַשְׁרַפְרַף והיינו דהכתוב דנקיט (דניאל ז, ט) כָּרְסָוָן תרין מפורש בו וְעַתִּיק יוֹמִין יְתִב והוא הכתר הנקרא עתיק יומין ומפורש בספר הלקוטים המיוחס לרבינו האר"י ז"ל דמראה זה שראה דניאל היה בעשיה וידוע דמלכות דיצירה תהיה כתר דעשיה ולכן מצד חלק מלכות דיצירה קוראו שרפרף ומצד חלק כתר דעשיה קוראו כסא. וסתמא דתלמודא דמסיק 'לָא קַשְׁיָא אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לְדָוִד' נקיט בשיטת רבי אלעזר בן עזריה והיינו אחד לו לעתיק יומין הנזכר בכתוב שהוא כתר דעשיה ואחד לדוד הוא מלכות דיצירה כי המלכות נקראת בשם דוד וכמו שנאמר בזוהר הקדוש דוד אחרא אית ליה לקודשא ברוך הוא וכאשר כתבתי בסה"ק בֶּן יְהוֹיָדָע במאמר זה בס"ד.

דף יד:

הֵן הֵן מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה. יש להבין מה ענין הֵן הֵן שכפל כאן? ונראה לי בס"ד כל דרושים של סודות התורה האמורים ונדרשים על שלובים של שמות הקודש דהיינו שלוב הוי־ה אהי־ה שהוא בסוד חכמה ובינה וכן שלוב הוי־ה אדנ־י שהוא בסוד תפארת ומלכות ועוד יחידים כיוצא בזה נקראים הדרושים מעשה מרכבה כי הדרוש מדבר בסוד הרכבת שם זה על שם זה והרכבת ספירה על ספירה והרכבת עולם על עולם.

ונראה דרבי אלעזר בן ערך דרש במעשה מרכבה הבנויה בסוד שילוב שם הוי־ה אדנ־י שראשו יו־ד וסופו יו־ד כזה יאהדונה־י, וידוע דאות יו־ד במספר הקדמיי כזה אבגד־ה וזחט־י עולה נ"ה ולכן נענה המלאך ואמר על דרוש זה 'הֵן הֵן' מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה כי שילוב זה ראשו יוד שהוא מספר הן וסופו יוד שהוא מספר הן.

אַשְׁרֶיךָ אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁאֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ יָצָא מֵחֲלָצֶיךָ. נראה לי בס"ד דידוע דחמשה חסדים שהם חמשה הויו־ת רמוזים בעין ימין כי עין עולה ק"ל כמנין חמשה הויו־ת [130=5×26] וחמשה גבורות שהם חמשה הויות רמוזים בעין שמאלי

וידוע רך רומז לחסד וחזק רומז לגבורה ועל כן עין ימין שהיא בסוד החסדים נקראת 'עין רך' ועין שמאל נקראת 'עין חזק' ורבי אלעזר בן ערך שמו מוכיח שהוא מן החסדים בסוד א־ל עזר ולכן נקרא בן ערך כלומר בן עי־ן רך.

וידוע אברהם אבינו ע"ה אחוז בחסד הראשון שכולל כל החמשה חסדים בסוד יומא

דכליל כולהו יומי ולכן אמר אַשְׁרֶיךָ אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁאֶלְעָזָר בֶּן עֲרָךְ רוצה לומר בן עין רך יָצָא מֵחֶלְצֶיךָ דייקא.

טְרַקְלִין גְּדוֹלִים מוּכָנִים לָכֶם וּמַצָּעוֹת גְּדוֹלוֹת מֻצָּעוֹת לָכֶם. נראה לי בס"ד טרקלין כנגד בירור ניצוצי קדושה הנעשה על ידי עסק התורה וידוע דסדר אופן תיקון זה הוא כך דבתחילה עושין ניר רוצה לומר חרישה כמו שנאמר נִירוּ לָכֶם נִיר (ירמיהו ד, ג) כדי לזרוע התבואה שהיא דברי תורה כמו שאמרו רז"ל (מכות י.) על פסוק (קהלת ה, ט) וּמִי אֹהֵב בָּהָמוֹן לֹא תְבוּאָה, שדברי תורה נדמו לתבואה ואחר הזריעה עושין לקט שלוקטים ניצוצי קדושה.

נמצא בתחלה ניר ולבסוף לקט ולזה התיקון קורא אותו בשם טרקלין שהיא תיבה מורכבת מן 'ניר לקט' מהם נעשה תיבת 'טרקלין' וזה התיקון יהיה מן עסק התורה והמצעות רמז לתקון הנעשה מן מעשה המצות אשר יעשו אותם על פי תורה שבעל פה שהיא שבעים פנים.

ואם תניח אות ע' בתוך 'מצות' יהיה צירוף 'מצעות' ולכן כנגד תיקון הזה הנעשה מן המצות הנעשים על פי ע' פנים של התורה אמרה בת קול מַצָּעוֹת גְּדוֹלוֹת מֻצָּעוֹת לָכֶם.

ובני ידידי כבוד הרב יעקב נר"ו פירש טְרַקְלִין גְּדוֹלִים כנגד לימוד של חלק הסוד וּמַצָּעוֹת גְּדוֹלוֹת כנגד לימוד חלק הפשט. אי נמי טְרַקְלִין גְּדוֹלִים כנגד מה שגרמו זווג חכמה ובינה וּמַצָּעוֹת גְּדוֹלוֹת כנגד מה שגרמו זווג תפארת ומלכות עד כאן דבריו נר"ו.

דף טז.

שְׁלֹשָׁה כְּבְהֵמָה; אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וּפְרִין וְרָבִין וּמוֹצִיאִין רֵעִי כְּבְהֵמָה. קשא למה בתלתא דהם כמלאכי השרת נקיט כמלאכי השרת בכל חדא וחדא וכן בבבא דשדים נמי נקיט כמלאכי השרת בכל חדא ונקיט כבני אדם בכל חדא וחדא, ולמה הכא כיילנהו לכולהו דנקיט בבהמה לבסוף בלבד?

ונראה לי בס"ד משום דבאכילה ושתיה ופריה ורביה אינם כבהמה ממש כי הבהמה אינה אוכלת אלא שעורים ועשבים ושותה מים דוקא אבל בני אדם אוכלים כל מיני מאכל ושותין כל מיני משקה וגם עוד תכונת אכילתם משונה דבהמה מכנסת פיה לתוך המאכל והמים והאדם אוכל ושותה על ידי ידים וכן בפריה ורביה משונים דאדם משמש פנים כנגד פנים ובהמה פנים נגד אחור להכי לא אטרח תנא למנקט כבהמה בכל חדא אלא נקיט חדא אכולהו.

כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עֵינָיו כֵּהוֹת; בַּקֶּשֶׁת וּבַנָּשִׁיא וּבַכֹּהֲנִים. נראה אף על גב דכתיב (ישעיה לג, יז) מֶלֶךְ בְּיָפְיוֹ תֶּחֱזֶינָה עֵינֶיךָ, התם בהעברה בעלמא וכאן איירי במסתכל שמאריך בהסתכלות שלו מיהו אם המלך הוא חכם ומלמדו תורה רשאי להסתכל כי זו היא מצוה דכתיב (ישעיה ל, כ) וְהָיוּ עֵינֶיךָ רֹאוֹת אֶת מוֹרֶיךָ, וְשׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע (קהלת ח, ה) ולכן דוד המלך ע"ה שהיה מלמד לרבנן כדאיתא בגמרא (מועד קטן טז:) אמר יֶרְאֶיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׂמָחוּ (תהלים קיט, עד) שאין חוששים לנזק הסתכלות בנשיא.

אַבְנֵי בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם מְעִידִין בּוֹ. נראה לי בס"ד הגוף נקרא בית והאותיות נקראים אבנים בספר יצירה ולזה אמר **אַבְנֵי בֵּיתוֹ** פירוש אותיות בית הם מעידין בו כמו שנאמר (ישעיה מה, יא) הָאֹתִיּוֹת שְׁאָלוּנִי עַל בָּנַי וְעַל פֹּעַל יָדַי תְּצַוֻּנִי. **וְקוֹרוֹת בֵּיתוֹ** רמז לאותיות שהם למעלה מן אותיות בית שהם שטא והם כינוי לכוחות השטן דכתיב (יחזקאל כח, כד) מִכֹּל הַשָּׂאטִים אוֹתָם הם מעידין בו כמו שנאמר רז"ל (סוכה נב:) על פסוק (משלי כט, כא) 'וְאַחֲרִיתוֹ יִהְיֶה מָנוֹן' כלומר עֵד דכן קורין באפריקי לסהדא מנון.

אֵיזֶהוּ דָּבָר שֶׁשָּׁרוּי בְּחֵיקוֹ שֶׁל אָדָם? **הֱוֵי אוֹמֵר זוֹ נְשָׁמָה**. נראה לי בס"ד אותיות **אדם** החיק שלהם הוא אות דל־ת ותוכו של אות דל־ת במלואו הוא ת"ל כמנין **נפש** [430] ולזה אמר איזהו דבר ששרוי בתוך חיקו של אדם? זו נשמה דהיינו 'נפש' כי חיקו של שם אדם הוא אות דל־ת ותוכו של דלת הוא ת"ל כמנין נפש.

דף טז:

סְבוּרִין הָעָם לוֹמַר קוֹלוֹ שֶׁל הָרוֹג הוּא. פירוש הוא היה הולך בלילה דוקא להשתטח על קברו שלא היה רוצה לעשות דבר זה ביום בפרסום ובגילוי אך יזדמן לפעמים הולכים בני אדם בלילה לדרכם סמוך לבית הקברות והיו שומעין קול יוצא והולך מבית הקברות מצד קברו של אותו הרוג והיו חושבין שהקול יוצא מן ההרוג והם אינם רוצים ליכנס לבית הקברות בלילה כדי שישמעו מה הקול קורא ומה מדבר ואם הקול יוצא מן הקבר או מן אדם חי שהיה יושב שם יען כי הם הולכים לדרכם בלילה רחוק מן בית הקברות ואינם רוצים להכנס בלילה לבית הקברות כדי לידע אמיתות הדבר ומה קורא אבל מהשערת שכלם היו חושבין שהקול יוצא מקבר ההרוג!

ואמר להם רבי יהודה שהקול שאתם שומעין אינו מן ההרוג אלא ממני ומאחר כי אין אתם רוצים להכנס בלילה שם לידע האמת הנה יש לכם סימן אחר והוא כי אחר שיפטר הוא לא תשמעו עוד קול יוצא כלל בשום פעם.

יוֹסִי בֶּן יוֹעֶזֶר אוֹמֵר שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ. כתבו התוספות דבירושלמי אתמר בראשונה לא היה מחלוקת אלא רק על הסמיכה בלבד, והקשו התוספות והרי נחלקו כבר בימי שאול על מלוה ופרוטה ושמא כיון דשאול ובית דינו כולם סברי הכי ורק דוד המלך ע"ה חולק בזה לא מקרי מחלוקת עיין שם, וזה דוחק עצום דודאי הוו קיימי כמה רבנן כסברת דוד המלך ע"ה דהלכה כמותו בכל מקום ופלטי בן ליש חד מנייהו שלא נגע בה כמה שנים! אך נראה לי בס"ד קושיא מעיקרא ליתא דלא אמרו כן אלא בדברים שנתנו למשה רבינו ע"ה בסיני שזה אומר כך נתנה מצוה זו וזה אומר כך נתנה ובהכא גבי סמיכה דחד אמר נתנה גם ביום טוב וחד אמר לא נתנה ביום טוב ואין עושין אותה ביום טוב אבל ודאי ימצא מחלוקת בין החכמים בסברות על מעשים אשר יתחדשו ויזדמנו לפניהם דחכם אחד מדמי האי מלתא לדין פלוני דמוכח מיניה לאסור וחבירו מדמי לה לדין אחר דמוכח מיניה להתיר ובסברות הוא דפליגי.

וכן יזדמן בהאי עובדא דדוד המלך ע"ה שקדש במלוה ופרוטה דפליגי בסברה חד אמר הסברה מחייבת דדעתו אמלוה וחד אמר הסברה מחייבת דדעתו אפרוטה הנה כזאת וכיוצא בה ודאי יזדמן מחלוקת בין החכמים שיהיו חולקים בסברות תדע הלא במשפטי הסנהדרין בעינן עדה שופטת ועדה מצלת (משנה סנהדרין א, ו) ואם השוו כולם לחובה אינו נהרג ואיך יהיו הפכיים אם לא יחלוקו זה בזה בסברות? על כן ודאי לאו בכהאי גונא מיירי בירושלמי אלא דברי הירושלמי על מחלוקת בעיקר ההלכות שקבלו מן משה רבינו ע"ה זה אומר כך היתה הקבלה וזה אומר להפך ובענין כזה התחילה מדין הסמיכה.

דף כז.

רֵיקָנִין שֶׁבָּהֶן שֶׁמְּלֵאִים מִצְוֹות כְּרִמּוֹן. מקשים כיון דמלאים איך קרי להו רקנין? ונראה לי בס"ד רקנין מצד המעשה ומלאים מצד המחשבה.

אי נמי יש מצות שיש בהם תערובת כונה גשמית שאין המצוה כולה כליל לה' סולת נקיה אלא מעורב בה כונה של הנאה גשמית וזו תדמה לפרי הרמון שכל פרט ופרט יש בו אוכל ויש בו גרעין שהוא גם כן נאכל אך גרעין נחשב לגבי חלק הפרי והם מלאים מצות כאלו שדומין לרמון אבל רקנין הם ממצות שלימות שאין בהם שום תערובת של כונת הנאה גשמית אלא כולה קודש קדשים.

אי נמי מלאים מצד הדיבור שלומדין בהלכות של המצות ונחשב להם מעשה מצד לימוד תורת **חיים**.